

Lxxii. 2. ali, qui ipsi ministervane Mass. 4. & qui vocem Paris audierant Mass. 3. v. 17. & cap. 17. v. 5. dicentes: hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: Sed sunt quasi rem novam, & insitum admirantium, quod selecte verus homo plenus gloria & majestate corporaliter super Celos ascenderet, non ut hospes & peregrinus, sed ut Dominus, & rex gloriae. Quamvis S. Augustinus in Psal. 23. interrogacionem illam, seu admirationem, non Angelorum sufficeret, sed vel naturae mortalitatis, et enim: pater admiran-
tura mortalitatis & querit. Vel ipsum Demonis: addit namque: Quid tu princeps prestat? huius miraris, & queris? Quis est iste Rex gloriae? . . . Supra se pergit ille tenet: Uno verbo cum D. Th. hic ad 3. concludo: quod quicquid Prophetae cognovit de mysterio gratiae per revelationem divinam, multe excedentia est Angelis credendum.

QUÆSTIO VI.

De Voluntate Angelorum.

IN exponna natura intellectus & cognitionis Angelorum, examinando ejus medium, modum, & objectum hactenus detinendi, Studiosorum genio satis superque indulsum: nupc eorum voluntate, & dilectione naturali cum D. Thom. hic 1. pars. q. 69. & 70. alqua breviter dicimus.

DUBIUM I.

De existentia, & natura Voluntatis in Angelo.

§. I.

Voluntas Angelis affectus.

Ilico primo. In Angelis est voluntas. Ita D. Th. hic q. 59. art. 1. Et probat eodem difteru, quo superius probarerat, in Deo esse voluntatem, nimirum. In omni natura cognoscitiva, potentiam cognoscendi naturaliter consequitur potentia appetitiva ipsi proportionata: sed in Angelis est potentia cognoscitiva cognitione intellectuali, ut probatum est: ergo illam consequitur appetitus intellectualis, qui est voluntas.

II. Nec dicas a quod si modus appetendi proportionatur modo cognoscendi, cum in Angelis sit modus alterius cognoscendi, quam in homine, nempe sine ratione, & difteru, sed simplici intelligentia: debet in eo etiam prius alter modus appetendi, quam per voluntatem, qui ex Arist. 3. de Anima text. 42. in ratione est. Sic quia in homine alter est modus appetendi, quam in bruto, in homine prius appetit rationis, quam sensibili, nempe rationalis.

III. Nam respondere cum D. Thom. citato ad primum, assumptum esse verum, quando modus cognoscendi est alter, non solum in modo, non autem in objecto, ut contingit in Angelo respectu hominis. Quamvis enim in Angelo sit per modum intellectus, & in homine per modum rationis; cum ramen sit idem objectum intellectus, & rationis, & idem bonum ab utraque potentia cognoscatur, idem appetitus, qui dicitur voluntas, potest utraque potentia deferre: & hac ratione, quamvis alter sit modus cognoscendi Dei, quam cujuslibet creatura, in Deo tamen ponitur voluntas.

IV. Nec refert, quod voluntas sub nomine appetitus contineatur. Nam, ut ait D. Thom. hoc art. 1. ad 2. quod non habent appetitus pars se sumptibus ab appetendo ea, quae non habent: ad multa alia: sicut & nomen lapidis sumptibus est a lesione pedis; cum ramen lapidi non hoc solum conveniat. Similiter irascibilis potest denominari ab ira, cum ramen in eis solum plures alia passiones, sive fides, audacia, & huiusmodi. Ita D. Th. Quare voluntas etiam ponitur in Deo, qui omnia in se continet bona, & ad nullum habendum est in potentia.

V. Voluntatem Angelii non esse ipsum naturam, & esse Angelii, probatur eadem ratione, qua supra ostendimus, intellectum Angelii non esse suam essentiam, ac sicut ipse. Videatur dicta q. 4. huius Tractatus Dub. 1. Et ultius: quae voluntas Angelorum se extendit ad aliquid, quod est extra ipsos: sed ut docet D. Thom. hoc art. 2. quodquid se extendit ad id, quod est extra rem, non est rei essentia; ergo & Min. prob. in corpore naturali, in quo est inclinatio, quae est ad esse fit per materiam, quae illud recipit, & formam, quae illud dat, & utraque fit de effientia corporis; inclinatio tamen corporis ad locum extrinsecum est per aliquid essentia superadditum, nempe per gravitatem, vel levitatem.

VI. Voluntatem insuper Angelii esse realiter distinctam ab eius intellectu, probat idem S. Doct. ibi ex diverso modo, quo procedunt. Nam intellectus procedit trahendo res ad se, voluntas vero procedendo ad res extra se: alterius autem virtutis est habere intra se etiam res, que sunt extra ipsum, & tendere in rem extra se existentes. Addo quod objectum voluntatis, quod est bonum, est formaliter diversum ab objecto intellectus, quod est verum: objectum autem formaliter diversa inferius virtutes realiter distinctas.

VII. An autem intellectus Angelii specie differt ab intellectu humano, sicut & voluntas Angelii a voluntate humana:

dico, intellectum, & voluntatem Angelii, & hominis comparari possit, & ad naturam, quarum sunt proprietates, & ad objecta, ad quae tendunt. Si comparentur ad naturas, quarum sunt virtutes, & proprietates i sic, cum natura hominis, & Angelii specie differant, necesse est, quod etiam specie differant proprietates. Si vero considerentur in ratione potentie, & prout respiciunt objecta probabile est, quod ejusdem species finis intellectus, & voluntas Angelii, & hominis, cum idem habeant objectum formale, nempe intellectus eius sub ratione veri, & voluntas sua ratione boni: & quamvis sit diversitas in modo cognoscendi, & volendi, dici potest, hoc totum se teneret ex parte subjecti cognoscendi, & voluntis, non ex parte cogniti. Neque est novum, aliqui distingui species in ratione proprietatis; & in ratione potentie, & operationis esse ejusdem speciei. Nam potentia visiva, & visio hominis, & bruti ejusdem speciei sunt objective, seu relate ad objectum; si vero comparentur ad hominem, & bruum, seu fumant ex parte viuentis, sunt diversae species; quia naturae diverse species affuerint diversae proprietates, & virtutes species relate ad suum principium. Ita Ferrariensis in 2. Contra Genes. cap. 94. & alii. Sed non est, cur hic tempus remamus.

§. II.

Alia circa naturam Voluntatis Angelicae.

VIII. Quæstio primo. An in Angelis sit liberum arbitrium; Respondeo affirmative cum D. Thom. hoc g. 59. art. 2. Libertas enim arbitrii ad dignitatem hominis pertinet, quia dicit agere se movendo cum dominio suorum actuum: sed Angelii sunt digniora hominibus; ergo liberum arbitrium cum sit in hominibus, multo praestans erit in Angelis.

Accedit, quod in Angelis est intellectus; in quaenam autem natura est intellectus, in eadem est liberum arbitrium; liberum enim arbitrium est facultas eligendi unum ex multis; ulla ex indeterminatione judicii intellectus, qui judicare potest de multis, quodnam sit hies, & nunc eligendum: hujus vero indeterminationis, & indifferentiæ judicii origo ex eo est, quod intellectus potest judicare de bono in universum, & proinde de hoc, & de illo.

IX. Propterea Sacre Littere proponunt Angelos, ut creaturas rationales agentes cum libertate, capaces premii, & poena, Deum videndi, aliquae ministrandi: ut Job 4. v. 18. In Angelis suis repræparavit. Joann. 8. v. 44. de Diabolo dicitur: *He homicida erat ab inicio, & in veritate non peccatis.* Petri 2. v. 1. *Deus Angelis peccans non proprius sed rudens in inferno deratior in carcerum tradidit evanescens, in judicium reservat.* Matth. 18. v. 10. de Sanctis Angelis legitur: *Angeli coram in Cœli semper vident faciem Patris mei.* Psalmi. v. 11. *Angelis suis Deus mandauit dicit.* Hebr. 1. v. 6. & adores eum omnes Angeli ejus. Et v. 14. omnes sunt administratori spiritus in inferiorum missi, & alibi: adeo ut in re tam certa superfluum sit immorari.

X. Adverto cum D. Thom. relato ad secundum, quod est intellectus angelicus sit determinatus ex sua perfectione ad omnem verum naturale, non tamen angelica voluntas ex sua perfectione petit esse determinata ad bonum; cuius differentia est, quod cognitio sit secundum quod cognitum est in cognoscendi. Ad perfectionem autem aliusquis ipsi pertinet, ut sit in ea omne, quod natum est in ea est, aliter est imperfecta; ideoque Angeli intellectus, ut sit perfectus; debet est determinatus ad omnem veritatem naturalem. Sed actus appetitivæ virtutis est per hoc, quod effectus inclinatur in rem exteriorum; perfectio autem rei non dependet ab omnem re extremitate, ad quam inclinatur, sed a superiori solum: & ideo non pertinet ad imperfectionem voluntatis Angelii, si non est determinata respectu eorum, qui infra ipsum sunt; periferent autem ad imperfectionem ejus, si indeterminata se habetur ad illud, quod supra ipsum est.

XI. Nec ex quo intellectus Angelii sit determinatus ad omnem veritatem, tollitur ad Angelo libertas, quia in indifferentiæ judicii fundatur. Non inquam: nam libertas fundatur in indifferentiæ judicii practici, non speculativi. Quamvis autem intellectus speculativus Angelii sit determinatus ad omnem veritatem naturalem; non tamen practicus, qui potest indifferenter hoc, vel illud proponere voluntati, ut conveniens, vel disconveniens.

XII. Quæstio secunda. An in Angelis sit irascibilis, & concupisibilis?

Respondeo. Qui posuerunt Angelos habere corpora sibi naturaliter unita, & erga filios hominum amore exsultare, consequenter in eis irascibilem, & concupisibilem admisere. Supposita tamen Catholicæ veritate a nobis superiori statuta, quod sibi puri spiritus intellectuales, neganda est in irascibili, & concupisibili: quia ut ait D. Th. hoc art. 4. folius appetitus sensibilis est, qui dividitur per irascibilem, & concupisibilem, quia respicit pro objecto bonum sub ratione particularis boni; vel ardui, vel delectabilis; appetitus autem, intellectus cum respicit bonum sub ratione communiori boni tamquam formale objectum, unus existens respicit omnia particularia bona. Nam (inquit D. Thom. ibi) *Si alii potest responderet aliquod objectum secundum rationem communem, non erit distinctione potestiarum secundum diversitatem propriorum, quia sub illa communis continentur.* Scimus propter objectum potest visus est color secundum rationem coloris, non distinguuntur plures potest visus secundum differentiationem colori, & nigri. Sed si proprium objectum aliquius potestis offer-

Quæst. V. De objecto cognitionis, &c.

431

alium, to quancum album, distinguere potest visus albi a potest visus nigri.

XII. Hinc inferit D. Thom. citatus ad tertium. Quod licet Temperantia, ut est virtus humana, sit circa concupiscentias delectabilium sensibilium, quæ pertinent ad vim concupiscentias tem, & similiiter Fortitudo sit circa audaciam, & timorem, quæ sunt in irascibili? & idem Temperantia secundum quod est virtus humana est in concupiscentias, & Fortitudo in irascibili;

VIII. Sed contra. Nam Div. Thom. Quæst. 16. de Malo artic. 2. ad 6. ex eo quod Angelus semper actu intelligat, colligit quod temperantia velit. Quancum ad hoc (inquit) operario ejus immutabilis est, quod semper intelligit. Et similiiter secundum de circa voluntate, secundum quod moderata suam voluntatem exhibet secundum regulam divina voluntatis, & Fortitudo in eis dicitur, secundum quod voluntatem diuinam similiter exquirit. Quod rursum sit per voluntatem, & non per irascibilem, sepius sequitur.

X. Confirmatur primo. Ex eo quod Angelus seipsum necessario semper intelligere, necessario sequitur, quod velit seipsum intelligere, quoniam velit seipsum amare; nam idem est velle sibi aliquam perfectionem, ac se amare: unde cum seipsum intelligere sit maxima perfectio, Angelus hinc necessario quod exercitum amat, eadem necessitate amat seipsum. Major videtur certa. Nam ad omnem actionem intellectus circa objectum amabile, aliquis actus sequitur in voluntate: ad actum autem necessarium, quo seipsum intelligit, nequit sequi actus, quo velit non intelligere; ergo necessario sequitur actus, quo velit se intelligere.

X. Confirmatur secundo. Voluntas Angelii non potest cessare ab omni operatione, quia est natura vivens: cum autem non habeat aliam operationem prater intelligere, & volere; ergo potest quod semper sit ad alii intelligens, & volens, ut superius ex D. Thoma dicobamus, & ex 2. Contra Genes. cap. 29. confirmatur: sed omnis operatio voluntatis angelicae fundatur in amore sui; nam amicabilis quæ sunt ad alium, ex amicibilius, quæ sunt ad nos prodeunt; ergo & c.

XI. Secundo probatur eadem prima pars. Tunc intellectus præfatus proponit aliquid, ut determinante in exercitio amandum, quando illud sic proponit ut bonum, ut nihil appareat malum possit, sive ex parte illius, sive ex parte exercitii circumstantie: sed ita intellectus Angelii proponit voluntati suam bonitatem: ergo voluntas obligatur ad eam amandam etiam quod exercitum. Minor pro prima parte, nempe quod intellectus Angelii proponat suam bonitatem voluntati ita bonum, ut in ea nihil appareat malum possit, merito etiam ab Adversario admittitur; proponitur enim ut bonitas ei connaturalis, & omnino proportionata. Quid secundum vero partem probatur. Tunc in exercitio voluntatis circa aliquo bonum potest apparet aliqua ratio malum possit, quando in tali exercitio apparet potest aliquod fatidum, seu inolemissum, vel ipsum exercitum est impedivit alterius nobilioris exercitii: Sed amor sibi non generat in Angelo fatidum, sed delectationem; nec impedit, sed juvat tamquam medium alias operationes, & maxime delectationem Dei: non enim in Angelo, sicut in nobis, sicut sensus, quorum rapido apprehensione laboriosa, & molestiam lugens, & dum unum cogitat, & diligat, impedit queat cogitationem, & appetorem alterius.

XII. Quare autem, eti Angelus non sit omnis bonus, possit necessitari ad exercitium amandi seipsum, ratio est ex dictis: Cum in exercitio sui amoris nihil nullum possit apparet, quod habeat rationem nisi latente privativi, sic determinatur ad taliter exercitum, ut nequeat ab illo cessare, sicut nequit cessare ab exercicio intelligendi se.

XII. Secunda autem pars ex dictis colligitur. Nam in appetitione naturali, & necessario, quo Angelus seipsum diligit, intelligitur amor dei tamquam sui Auctoris, & Conservatoris; ergo si Angelus diligit necessario seipsum, ac sicut est, eadem necessitate diligit Deum; a quo est, & conservatur. Unde quodammodo ex cognitione, qua se, & omnes suas naturales perfections comprehendit, ex parte appetitionis naturalis, & appetitionis in eis dicitur naturalis, non sicut appetitio rationis: sed appetitio in eis dicitur naturalis, & electiva.

XIV. His ergo suppositis, præfatis dubium investigatis, an Angelii diligunt seipsum, & Deum. Autem naturalem appetitionem, & libera; & aero naturali, & necessario: necessaria, inquit, tunc quod speciem, ut non possit seipsum, & Deum Auctorem natura odio habere; tunc quod exercitum, ut non possit cessare ab exercicio seipsum, & Deum Auctorem.

XV. Supponit fere omnes, Angelum amare seipsum amore necessario quod specificationem, & omnia que spectant ad eum in ipso, sed egestat ab uno intelligibili moveri, & discursus ad alia acquirendat: at voluntas, ut ipsa est appetitiva, est & converso secundum ordinem appetitus ad res. Quia vero harum quædam sunt secundum se bona, & ideo secundum se appetitiva, quædam vero habent rationem bonitatis ex ordine ad alium, & sunt appetitiva properiora: ideo non est ex imperfectione appetitus, quod aliquod appetit naturaliter ut sicut, & aliquod per electionem, ut ordinatur in finem sicut igitur natura intellectus in Angelis perfectus est, inveniatur in eis sola cognitio naturalis, non sicut appetitio rationis: sed inveniatur in eis dicitur naturalis, & electiva.

XVI. Secunda probatur. Angelus amore naturali plus diligit Deum, quam seipsum, ut docet D. Thomas hoc g. 60. art. 5. Nam pars magis amabitur universaliter, & ceteris, quam proprium; bonum autem universaliter est Deus; ergo si Angelus diligens seipsum amore necessario quod exercitum, multo minus hoc eodem amore diligit Deum.

judicium quo prædictæ proponit voluntati suam bonitatem, ex quo nascitur amor, determinatum non est, ac necessarium, sed indifferens: cum enim Angelus non contineat omnem bonum, sicut Deus, non potest intellectus suam bonitatem ita proponere, ut amandam, eamque ad suum amorem determinare, quia possit a tali amore cessare, ut aliam bonitatem amet.

VII. Sed contra. Nam Div. Thom. Quæst. 16. de Malo artic. 2. ad 6. ex eo quod Angelus semper actu intelligat, colligit quod temperantia velit. Quancum ad hoc (inquit) operario ejus immutabilis est, quod semper intelligit. Et similiiter secundum de circa voluntate, secundum quod moderata suam voluntatem exhibet secundum regulam divina voluntatis, & Fortitudo in eis dicitur, secundum quod voluntatem diuinam similiter exquirit.

XVIII. Respondeo. Quod rursum sit per voluntatem, & non per irascibilem, sepius sequitur.

XIX. Confirmatur primo. Ex eo quod Angelus seipsum ne-

DUBIUM II.

An Angelus diligat se ipsum, & Deum amore necessario?

§. I.

Aliqua supponuntur.

X. Supponit primo D. Th. 1. p. q. 60. art. 1. in Angelis esse amorem, seu dilectionem naturalem, & rationem dat. Quia commune est omni natura, ut habeat aliquam inclinationem, quæ est appetit naturalis secundum ordinem naturalis secundum voluntatem: in natura autem sensibili secundum appetitum sensibili: in natura vero carente cognitione secundum voluntatem naturam in aliis: sed Angelus est natura intellectus: ergo in voluntate ejus est naturalis dilectio. Quoniam vero quæ sunt in natura sunt, semper sunt in voluntate, sive ex parte illius, sive ex parte exercitii circumstantie: ergo ut intellectus Angelii proponit voluntati suam bonitatem: ergo voluntas obligatur ad eam amandam etiam quod exercitum. Minor pro prima parte, nempe quod intellectus Angelii proponat suam bonitatem voluntati ita bonum, ut in ea nihil appareat malum possit, merito etiam ab Adversario admittitur; proponitur enim ut bonitas ei connaturalis, & omnino proportionata. Quid secundum vero partem probatur. Tunc in exercitio voluntatis circa aliquo bonum potest apparet aliqua ratio malum possit, quando in tali exercitio apparet potest aliquod fatidum, seu inolemissum, vel ipsum exercitum est impedivit alterius nobilioris exercitii: Sed potest, ut juvat tamquam medium alias operationes, & maxime delectationem Dei: non enim in Angelo, sicut in nobis, sicut sensus, quorum rapido apprehensione laboriosa, & molestiam lugens, & dum unum cogitat, & diligat, impedit queat cogitationem, & appetorem alterius.

XI. Secundo probatur secundum. Tunc intellectus Angelii proponit aliquid, ut determinante in exercitio amandi seipsum, ratio est ex dictis colligitur. Nam in amo-

re naturali, & necessario, quo Angelus seipsum diligit, intelligitur amor dei tamquam sui Auctoris, & Conservatoris; ergo si Angelus diligit necessario seipsum, ac sicut est, & conservatur. Unde quodammodo ex cognitione, qua se, & omnes suas naturales perfections comprehendit, ex parte appetitionis naturalis, & appetitionis in cognitione, quæ est Deum, ut Autorem, & finem naturalem sui in seipso, ut in speculo continuo contemplatur (ut supra diximus) oritur judicium practicum, quo judicialiter in exercitio. Deum esse continuo diligendum.

XII. Secundo probatur. Angelus amore naturali plus diligit Deum, quam seipsum, ut docet D. Thomas hoc g. 60. art. 5. Nam pars magis amabitur universaliter, & ceteris, quam proprium; bonum autem universaliter est Deus; ergo si Angelus diligens seipsum amore necessario quod exercitum, multo minus hoc eodem amore diligit Deum.

§. III.

Contra opinio[n]is fundamenta.

XIV. Primo arguit. Est semper in actu secundo regit inpotentia: sed voluntas Angelii est infinita: ergo non potest esse tempore, & necessario in actuali dilectione sui.

XV. Respondet primo, neg. absolute maiorem. Nam non est contra, immo de ratione naturæ, est finita, est semper in actu secundo per operationem sibi propriam, ut patet in Sole, quia semper est in actu secundo illuminandi; & maxime si sit vitalis, ut patet in moto cordis, a quo vivens dum vivit, nutrit quam celat, quia est prima, & propria viventis operatio. Cum ergo Angelus sit natura vitalis, & eius propria operatio sit intelligere, ut docet D. Thom. 2. Contra Genes. cap. 97. præfatum seipsum; sequitur, cum potest nunquam ab actu intelligere colligere, & consequenter nec ab actu diligendi, maxime semetipsum.

XVI. Claritatis tamen gratia respondeo secunda, dicitur maj. esse

esse semper in actu per actum sibi identificatum, & ex summa actualitate, arguit infinitatem, conc. maj. esse semper in actu per actum a se realiter distinctum, & absolute separabilem, & ex circumstantia objecti, nego maj. Hoc autem modus Angelus semper est in actu secundo cognitionis, & dilectionis sui. Unde sicut nulla arguit infinitas in hec, per hoc quod ab exercito visionis Dei cessare non possit; ita nec argui debet in Angelo; per hoc, quod ab exercito cognitionis, & dilectionis sui cessare non possit.

XVII. Secundo arguit. D. Thom. i. 2. qu. 10. art. 1. ad 2. ait: *Nos speres, quod voluntas, quae de potestate in actu reductio, dum aliquis uult, semper actu velis, sed solum quando est in aliquo dispositione determinata. Voluntas autem Dei, quae est actu purus, semper est in actu uolendi; ergo sola voluntas divina semper est in actu volendi.*

XVIII. Respo. dist. dilect. sola voluntas Dei ex sua natura, conc. conseq. ex aliqua accidentaliter dispositione, nego consequentiam. Si enim voluntas etiam creata sit in aliquo determinata dispositio, puta, si circa obiectum vescitur, quod ei ut determinate amandum, etiam quoad exercitum, proponatur, ut accidat voluntati Beati circa Deum clare visum, & nos dicimus accidere voluntati Angeli erga scipsum; non potest ex eodem D. Th. voluntas, eti. ex potentia extensa ad actu, ubi actu cessare, ubi divina voluntas non ex aliqua particulari dispositione, sed ex se habet. Addo, quod S. Thomas loco citato dicit, *quod est naturale, quasi consequens formam tantum, semper actu inest, sicut calidum igni*; sed diligere scipsum est Angelo naturaliter, quasi consequens formam suam, quae est ei principium cognoscendi, & amandi scipsum; ergo intelligere, & diligere scipsum semper ei actu inest, sicut calidum igni.

XIX. Tertio arguit. In exercitio continuo, & necessario potest apparet aliqua ratio malorum, vel impeditiva majoris boni; ergo &c. Pro prima parte prob. Nam potest apprehendit, ut impeditiva exercitii libertatis circa suspensionem talis actus, vel circa exercitium aliorum actuum. Pro secunda autem prob. nam dilectio necessaria ut impedit potest Angelum, ne majori conatu feratur in Deum.

XX. Respo. in exercitio necessario dilectionis sui, quod potest apparet aliqua ratio malorum, non tam privatis, vel positivis, sed id autem, in quo non potest apparet aliqua ratio malorum, vel positivis, effo negativa, potest quoad exercitium necessaria voluntas; dummodo ad hoc adit specialis ratio, ut contingit in visione beatitudinis, & in dilectione naturali, quae Angelus diligit scipsum.

Quod autem tali exercitio impeditiva exercitium libertatis circa suspensionem actus, non arguit, quod in exercitio actu aliqua ratio malorum appetendi possit. Nam quando actus veratur circa obiectum dignum, amare necessario, & cognitum ex tale, ita rursum in illud delectabiliter, ut nulla ratio boni ei possit apparet in suspensione a tali actu, & hac ratione Beati, quamvis expertes libertatis ad suspensionem actum dilectionis Dei, nullam in tali privatione molestiam experientur; & nedium in ea ullum bonum non apprehendunt, sed majorum maximum iudicarent visione beata posse privari. Sic quia Angelus cognoscit se dignum amore necessario, etiam quod exercitum, ita delectabiliter in eo veratur; ut tamquam filii malum conceperit ad eum cessare: ut per maximam, quod exercitum amoris sui non impedit, immo maxime juvat amorem ceterorum, sicut non cognitio sui impedit cognitionem ceterorum.

Hinc ad secundam partem, nego, quod actu, quo Angelus diligere scipsum, ipsi sit impedimento, ne toto consu di ligat Deum: imino altero: quod, sicut cognitio sui dicit Angelum ad cognoscendum in scipso Deum; ita dilectio sui cum dicit, ut diligenter in se naturaliter felicitetur. Sed enim eodem actu, quo Angelus diligit se, diligere etiam Deum; vel actu dilectionis sui est necessario connexus cum dilectione Dei, quem sui auctorem cognoscit, sicut non se, nec alia diligere.

XXI. Quarto arguit contra secundam partem. Solus Deus clare visus potest necessitare quod exercitum ad sui amorem; sed Angelus per sua naturalia Deum non videt clare, sed solum abstractive; ergo &c.

XXII. Confutatio. Dilectio naturalis Dei non est compoibilis cum eius odio: sed Angeli malus eterni supplicio addicti Deum odio habent, & excruciant. Unde illud Psalm. 73. v. 23. *sapientia eorum, qui te odunt, aferunt semper.*

XXIII. Roboratur hoc. Saltem Angelus malus non diligit Deum dilectione naturali. Nam Angelus malus est auctor a Deo Autore supernaturale: si autem diligenter Deum dilectione naturali, effet conversus ad Deum Autorem naturali; & proinde effet auctorius a Deo, & conversus ad Deum, quod repugnat.

XXIV. Respo. dist. maj. necessitate proveniente ex obiecto, omittit maj. proveniente ex subiecto, nego maj. hoc autem modo necessitatibus Angelus ad exercitium amandi Deum. Eto enim Deum clare, & intuitu non videat secundum sua naturalia consideratum, sed abstractive solum; habet tamen aliud equivalens, quo necessitatur, nempe iudicium determinatum, & invariabile, quo judicit, Deum esse summum bonum ordinis naturalis, ad quod omnia in tali ordine, & ipse etiam, ordinantur; qua cognitione sit naturaliter beatus & proprie necessitatibus ad illum amandum in exercitu, quia summum bonum in aliquo ordine beatisficiens, & actu posse, rapi ad suum amorem voluntatem. Adie quoque alia ratio, nempe perfectio naturae ipsius Angelii, quae ab initio petit habere perfectam cognitionem, & dilectionem sui, & Dei Au-

toris naturae, cum huc sit prima inter omnes ejus operationes; sicut motus cordis omnium motuum in animalibus, vel motus primi mobilis, motuum inferiorum. Quare hujusmodi cognitio, & dilectio sunt ab ipso per modum proprietatis, sicut motus cordis ab animali.

XXV. Ad confirm. respondeo, Angelos malos odio habere Deum, ut iustum Judicem, quatenus ab eo felicitate supernaturali privantur, & ab eodem, ut agente supernaturali potius torquentur. Cum hoc tamen haec, eos Deum amare amorem naturali, non universale totius naturae, & sicut esse Confermatorem. Ita S. Th. hac q. 5. ad 5. de Demonibus dicens: *Qui non videt omnium ejus (Dei) cognoscunt eum in aliquo dispositione determinata. Voluntas autem Dei, quae est actu purus, semper est in actu uolendi; ergo sola voluntas contrarieatur ei. & sic hec modo discutitur eis habere Deum; cum nam in quantum est bonum commune omnium, unumquidque naturaliter diligat plus Deum, quam seipsum.*

XVI. Ad id, quod in robur adducatur, dico, non repugnat, quod Angelus sit conversus in Deum, ut finem naturalis physis, & simili aversus ab eo, ut finem supernaturalem moraliter: sicut enim homo in peccato mortali existens respice potest Deum, ut ultimum finem naturalium, quasi physique, non tam moraliter. Sed de hoc forte erit sermo inferius. Interim notem Candidatus meus, cum dico, in Angelo aurolo a Deo Autore supernaturale, adhuc manere dilectionem Dei, & conversionem ad Deum Autorem naturalem, non me loqui de dilectione efficaci super omnia, & apparetur tamen in ordine naturali; huc enim debet secum affectus, ut obediat Deo. Omnis modis, in quibus lex naturalis dicit, effe obedientiam, & consequenter saltem indirecit, quod obedientiū sit Deo Autori supernaturale: sed loqui de dilectione naturali, Dei, qui sit veluti proprietatis Angelii, & naturaliter ab ejus substantia efflat, sicut motus cordis animalis. Hanc doceo dapi in Demonibus, eti. aversus a Deo Autore supernaturale; & posse dari etiam in homine existente in peccato mortali. Sed hoc falso.

Q U A E S T I O N E V I L

De perfectione Angelorum in esse gratia, & gloria.

Actenus de esse naturali Angelorum locuti sumus: existentiam eorum, productionem, naturam, & ea quae ad eorum intellectum & voluntatem in ordine naturae pertinent, examinantes. Nigre ad aliora contemplationem erigimus; ad hoc adit specialis ratio, ut contigit in visione beatitudinis, & in dilectione naturali, quae Angelus diligit scipsum.

Quod autem tali exercitio impeditiva exercitium libertatis circa suspensionem actus, non arguit, quod in exercitio actu aliqua ratio malorum appetendi possit. Nam quando actus veratur circa obiectum dignum, amare necessario, & cognitum ex tale, ita rursum in illud delectabiliter, ut nulla ratio boni ei possit apparet in suspensione a tali actu, & hac ratione Beati, quamvis expertes libertatis ad suspensionem actum dilectionis Dei, nullam in tali privatione molestiam experientur; & nedium in ea ullum bonum non apprehendunt, sed majorum maximum iudicarent visione beata posse privari.

Sic quia Angelus cognoscit se dignum amore necessario, etiam quod exercitum, ita delectabiliter in eo veratur; ut tamquam filii malum conceperit ad eum cessare:

ut per maximam, quod exercitum amoris sui non impedit, immo maxime juvat amorem ceterorum, sicut non cognitio sui impedit cognitionem ceterorum.

Hinc ad secundam partem, nego, quod actu, quo Angelus diligere scipsum, ipsi sit impedimento, ne toto consu dicit Angelum: imino altero: quod, sicut cognitio sui dicit Angelum ad cognoscendum in scipso Deum; ita dilectio sui cum dicit, ut diligenter in se naturaliter felicitetur. Sed enim eodem actu, quo Angelus diligit se, diligere etiam Deum; vel actu dilectionis sui est necessario connexus cum dilectione Dei, quem sui auctorem cognoscit, sicut non se, nec alia diligere.

XXI. Quarto arguit contra secundam partem. Solus Deus clare visus potest necessitare quod exercitum ad sui amorem; sed Angelus per sua naturalia Deum non videt clare, sed solum abstractive; ergo &c.

XXII. Confutatio. Dilectio naturalis Dei non est compoibilis cum eius odio: sed Angeli malus eterni supplicio addicti Deum odio habent, & excruciant. Unde illud Psalm. 73. v. 23. *sapientia eorum, qui te odunt, aferunt semper.*

XXIII. Roboratur hoc. Saltem Angelus malus non diligit Deum dilectione naturali. Nam Angelus malus est auctor a Deo Autore supernaturale: si autem diligenter Deum dilectione naturali, effet conversus ad Deum Autorem naturali; & proinde effet auctorius a Deo, & conversus ad Deum, quod repugnat.

XXIV. Respo. dist. maj. necessitate proveniente ex obiecto, omittit maj. proveniente ex subiecto, nego maj. hoc autem modo necessitatibus Angelus ad exercitium amandi Deum. Eto enim Deum clare, & intuitu non videat secundum sua naturalia consideratum, sed abstractive solum; habet tamen aliud equivalens, quo necessitatur, nempe iudicium determinatum, & invariabile, quo judicit, Deum esse summum bonum ordinis naturalis, ad quod omnia in tali ordine, & ipse etiam, ordinantur; qua cognitione sit naturaliter beatus & proprie necessitatibus ad illum amandum in exercitu, quia summum bonum in aliquo ordine beatisficiens, & actu posse, rapi ad suum amorem voluntatem. Adie quoque alia ratio, nempe perfectio naturae ipsius Angelii, quae ab initio petit habere perfectam cognitionem, & dilectionem sui, & Dei Au-

Q U A E S T I O N E VII. De perfectione Angelorum, &c.

storis: sed aliqui Angelorum beatitudinem naturalem amiserunt; ergo prius beatitudinem non habebant.

Diversa solutione aliquorum, voluntum, Angelos malos, eti summe miseris in ordine supernaturali, adhuc tamen beatitudine secundum quid, id est naturali, gaudent, quam parum probablem censos; Respondes, dist. maj. quod sit inanis beatitudine, & dilectio, nego maj. Beatitudo directe quidem, & per se est inanis beatitudine; & si beatitudo etiam naturalis effet in subiecto non elevata ad ordinem supernaturalem, nullo modo admitti potest. Polita tamen in subiecto ad ordinem supernaturalem elevata, qualsi est Angelus, indirecte, & per accidentem amitti potest, amittere beatitudinem supernaturalem per peccatum contra legem supernaturalem; cum nequebeat beatitudinem naturalis cum jaeger, beatitudinis supernaturalem. Hoc autem contingit in Angelis; horum enim aliqui peccando amittere beatitudinem supernaturalem, indirecte amittere etiam beatitudinem naturalis.

XIII. Respondendum ad singula. Ad primum, Ludovicus Vives in suo Comment. ad prefatum textum confitit. Augustinus revera sensu, Angelos Santos suffice cretos in beatitudine, & in ea perseverant. Verum in hoc singulariter etsi potest enim illi textus varius exponi. Primo. Observando, S. Doct. dicerem portionem illa mali Angelorum nunquam peregrinata a Domino; ab eo scilicet recessendo per peregrinatum, cum tamen ad Deum peregrinata fuerit per fidem: aliud enim est peregrinari ad Dominum, ambulando ad ipsum per fidem. Secundo. Dicit potest SS. Angelos dici nunquam peregrinatos a Deo, qui in seipso est lux, & a quo (inquit) *si servirunt Angelus, si immundus, & in ea perseverarunt.*

Ad tertium vero testimonium dico, S. Aug. ibi non loqui de cognitione matutina proprie tali, qualsi est cognitione rerum in Verbo clare viso; sed de eadem impropte, quia cognovit Verbum per ejus similitudinem in sua natura relutum, ut docet D. Thom. hac q. 62. art. 1. ad 3. Ceterum si de cognitione matutina proprie tali loquatur, nempe prout est clara visio Verbi, & rerum in Verbo; quantum ad Angelos qui sunt in statu beatitudinis, & quantum ad ea, quae in illo statu cognoscunt, cognitionem matutinam effe vespertina priorem, libens concedo: at si de eisdem ab initio fuit creationis sermo sit, fentio cum D. Thom. q. 8. de Veritate art. 16. ad 8. nempe, quod Angelus in principio fuit creationis non fuit beatus, nec per efficiem Deum videt; unde nec cognitionem matutinam habens, sed habens vespertinam, & ex vespertino proficit in matutino. Unde signatur primus dies manus non dicunt habuisse, sed primo vespere, quod vespere transiit in manus; quia lucilla spirans habens per fuit creationis sermo, non autem perfectionem habens per suam operacionem personem debet.

VIII. Pratera: quibus fructu visione Dei, in qua supernaturale beatitudo constituit, felici quadam necessitate ita raptur ad amandum Deum, ut nullo modo possit a Deo recedere, & peccare: Cum ergo Angelorum plurimi peccarent, evidens est, eos earum visione efflentis Dei, nec fuisse ab initio factum in statu beatitudinis.

XIV. In hoc confutatio SS. PP. Augustinus lib. de Corrip. & gratia cap. 10. (§. preced. citato) de Diabolo, & Angelis eius loquens: *Eisti (inquit) beati eritis, anegrum cadentes beatitudinem naturali.* . . . eratis tamen adhuc, quod eorum adhuc est beatitudinem, si per liberum arbitrium (gratia Dei adiutorum) levigata, donec istam summa plenitudinem beatitudinem, tangamus premium istius permanentem. E lib. 11. de Civit. Dei cap. 13. ait: *Hanc (beatitudinem in Dei visione confitentem) habentes Angelos lucis pia fide credimus: hanc nec anegrum cadentes habentes Angelos peccatores, qui sua pravae illa luce privati sunt, consequunt ratione colligimus.*

Idem docent S. Gregorius Nazianzenus Orat. 42. Idem S. Gregorius lib. 5. Moral. cap. 27. (nunq. 38.) & lib. 27. cap. 25. numer. 3. & Damascenus lib. 2. de Fide cap. 3. dum docent, Angelos non suffice cretos immobiles, sed e bono in malum mutabiles; cum vero Beati non sint mutabiles, sit, ut sentiant, eos non suffice in sua creatione beatos.

Et sane: cum, suffice a primo fuit conceptionis instanti immobilitate beatum, fieri sumnum ex privilegiis Animis Christi concessum; eo quod efficit Christus Filius Dei naturalis, habens gratiam unionis hypostaticae, cui titulo connotatur gratia habitualis, & ipsa gloria debet debatur; nec illus ex praefatis titulis concurrit in Angelis, per eum credere, eos tanto privilegio non suffice ab instanti sua creationis donatos, ut clare Deum vident, factem permanent.

X. An vero factem transeunt ad Dei visionem rapti, aut elevati fuerint (ut probabilitate superiorum cum D. Augustin. & Thoma fonsim de Moyse, & Div. Paul. dubitante aliqui: tunc tamen parti negligunt adherere exstimo). Nam de Moyse, & Paulo loca Scriptura attulimus, super que congruentiam ad hoc afferendum edificavimus. At hoc Angelis, eti superioribus, suffice conceitum, nulli Scripturam testimonio, nec probabilitate nisi potest. Cumque de eo, quod non nisi ex speciali privilegio factum sit, alleluia non possimus, nisi a divina revelatione aliquid nobis innoverit; ideo visione Dei adhuc transeunt Angelos in sui creatione suffice donatos, affirmare non possumus.

XI. Dices tamen primo. Hoc privilegium Angelo factem futurum concessum colligi ex Ezech. 28. v. 13. ubi de Diabolo sub figura Regis Tyri dicitur: *In delictis Paradisi Dei fuisse.* Respondeo tamen, nomine *Paradisi Dei* non intelligi viationem beatam, sed Celum Empyreum, quod Diabolo ante peccatum locus habitationis fuit; & deliciarum nomine omnia dona gratiae, quibus ceu gemitus ornatus fuerat, & quibus Lucifer, exteriorum cum eo peccantes spoliati fuerunt.

XII. Secundo. Afferes testimonio S. August. lib. 11. de Civ. Gent. Theol. Tom. I.

De cap. 9. ubi loquens de Angelis loquitur: *Tanto (inquit) (et) felicior illa posse, quanto nunquam fuit peregrinata a Deo, & cap. 11. eodem, & capite alt: Angelis a principio fuerunt participes lucis, & clarissim aeterni, & lib. 4. de Gen. ad litt. cap. 24. afferit, omnes Angelos suffice cretos cum cognitione matutina, huc autem est beatifica. Insuper ibidem eos suffice beatos affari ea beatitudine, quam nos speramus. Tandem lib. de Ecclesiasticis degrediibus cap. 9. doceat, Angelos Sanctos in ea, in qua creati sunt, beatitudine perseverant.*

XIII. Respondendum ad singula. Ad primum, Ludovicus Vives in suo Comment. ad prefatum textum confitit. Augustinus revera sensu, Angelos Santos suffice cretos in beatitudine, & in ea perseverant. Verum in hoc singulariter etsi potest enim illi textus varius exponi. Primo. Observando, S. Doct. dicerem portionem illa mali Angelorum nunquam peregrinata a Domino; ab eo scilicet recessendo per peregrinatum, cum tamen ad Deum peregrinata fuerit per fidem: aliud enim est peregrinari ad Dominum, ambulando ad ipsum per fidem. Secundo. Dicit potest SS. Angelos dici nunquam peregrinatos a Deo, qui in seipso est lux, & a quo (inquit) *si servirunt Angelus, si immundus, & in ea perseverarunt.*

Ad tertium vero testimonium dico, S. Aug. ibi non loqui de cognitione matutina proprie tali, qualsi est cognitione rerum in Verbo clare viso; sed de eadem impropte, quia cognovit Verbum per ejus similitudinem in sua natura relutum, ut docet D. Thom. hac q. 62. art. 1. ad 3. Ceterum si de cognitione matutina proprie tali loquatur, nempe prout est clara visio Verbi, & rerum in Verbo; quantum ad Angelos qui sunt in statu beatitudinis, & quantum ad ea, quae in illo statu cognoscunt, cognitionem matutinam effe vespertina priorem, libens concedo: at si de eisdem ab initio fuit creationis sermo sit, fentio cum D. Thom. q. 8. de Veritate art. 16. ad 8. nempe, quod Angelus in principio fuit creationis non fuit beatus, nec per efficiem Deum videt; unde nec cognitionem matutinam habens, sed habens vespertinam, & ex vespertino proficit in matutino. Unde signatur primus dies manus non dicunt habuisse, sed primo vespere, quod vespere transiit in manus; quia lucilla spirans habens per fuit creationis sermo, non autem perfectionem habens per suam operacionem personem debet.

VIII. Pratera: quibus fructu visione Dei, in qua supernaturale beatitudo constituit, felici quadam necessitate ita raptur ad Deum, & in ea perseverant. Gregorius etiam homil. 7. in Ezechiel. scribens, quod cadentibus aliis, Sancti Angelii in sua beatitudine perseverant.

Sed Basilius loquitur de immutabilitate Angelorum, quod substantiam; non enim crevent, aut decrevent, sicut homines, cum quibus ibi comparant Angelos.

S. autem Gregorius fuit beatitudinem pro statu felici, in quo, alii in miseria delapsi, Angelii Sancti perseverant; immo in melius mutantur, dum a beatitudine mere naturali, & inchoata per gratiam, ad supernaturalem, & consummatam per gloriam translati sunt.

D U B I U M I I

An Angelis necessaria virutis Gratia, & quando, & quemad illam accepit?

S. I.

Necessitas Gratiae in Angelis.

I. Dico primo. Angelis fuit necessaria actualis Gratia, ut converterentur ad Deum Autorem supernaturalem.

Ita D. Th. hac q. 62. art. 2. & probat. Tum quia aliqui sequerentur, eos non indulgunt gratia ad consequendam beatitudinem, quod est contra Apostolum ad Rom. 6. v. 13. *Gratia aeterni Dei, vita eterna.* Tum quia nulla voluntas ferri potest in id, quod est supra naturam, nisi adjuta aliquo superiori principio, & supernaturali, quod dicimus auxilium gratiae. Unde exdem rationes, quibus superius in Tractatus de Scientia Dei, & Prædestinatione probavimus necessitatem gratiae ad bona opera meritoria, & ad vitam eternam in nobis, quantum ad hoc militant quoque de Angelis.

II. Dixi quantum ad hoc: Nam ut observat D. Thom. art. 2. citato ad 2. nos ex dupli capite auxilio gratia indigimus; nempe, & quia conversio ad Deum Autorem supernaturalem

turalem est supra naturam; & rursus quia in natura nostra per peccatum vitata adeo impedimentum, & resistentia. Yerum in Angelo, ebo non fuerit necessitas gratiae ex hoc secundo capite, quia nihil fuit in eo, quod conversioni repugnaret; fuit tamen necessitas gratiae ad conversionem ex primo capite, ob excessum scilicet, & elevationem objecti, & finis supernaturalis, ad quem converti debebatur. Unde concludit Angelicus Præceptor sic: *Conversi autem ad beatitudinem ultimum homini quidem est difficile, & quia est supernaturam, & quia habet impedimentum ex corruptione corporis, & infelicitate peccati: sed Angelo est difficile propter hoc solum, quod est supernaturale.*

III. Hinc patet, alieno esse a doctrina S. Thomae (immo & S. Augustini ut superius ostendimus in Tract. de Scientia Naturae, q. 62. art. 3.) Janiferus, aliquoq[ue] S. Augustini, & Thome Discipuli inani nomine gloriantes qui gratia actualis, & efficacia ad actu[m], necessitatem ad solum titulum sanandi vulnus in homine per peccatum saudato exgentes, dicunt, in Angelis (sicut & in homine innocentie) ad actualēm conversionem, & actu[m] perseverandum in ea, non solum necessarium aliam gratiam, præter eam, quam in sua creatione acceptum; idque non plus auxiliū collatum suffit Angelis perseverantibus, quam illi, qui celerentur. Cuius op[er]tum superius citato loco ostendimus, itaenam & veram, eamque SS. Augustino, & Thome conformem est sententiam, Angelos five ad operandum, five ad actu[m] perseverantibus, quod cum aliquibus defuerit, actu[m] non perseverare. Quod sane dicendum est: alias Angelis perseverantes possent in seipsis non in Domino gloriari; insat possent, & superbita contra non perseverantes, quasi seipso[rum] ab his discentes, & quasi eis in eis aliquid, quod a Deo non accipiant, nempe actu[m] perseverare; & profinde de sua perseverantia Deo gratias agere non tenentur, contra mentem Apostoli locis a nobis superius citatis. Quis recolenda sunt,

S. II.

Quando Angeli Gratiam habuerint.

IV. Dico secundo. Certum est, omnes Angelos habuisse gratiam iustificantem priuquam pervenirent ad terminum beatitudinis, vel supplicii: vero similius autem, eam in instanti creationis omnes habuisse. Ita Div. Th. citata q. 62. art. 3.

Prima pars probatur. De bonis quidem certum est, quia beatitudinem meruerunt: nullus autem mereri posset beatitudinem arbitrio; deinde quid posset sua gratia beneficium. Respondeo Divum Augustinum non sumere ibi liberum arbitrium omni desitutum gratia etiam habitualis, & sufficiente, quam vocat adiutorium sine quo: sed desitutum gratia actualis, & dante actu[m] perseverantia, quam vocat adiutorium quo: proprie[te]s sic disposita, ut quibusdam haec non datur, ut ostenderet, quid posset liberum arbitrium sine illa, eti[am] si sunt sufficientes habent.

Alior[um] etiam respondet Sanctus Thomas 1. part. q. 95. artic. 10. ad 3. quod ex illa autoritate Augustini, non habetur, quod Angelos, vel homo prius fuerit creatus in natura libera arbitrio, quam habuisse gratiam: sed quod ostendit, quid in eius posset liberum arbitrium ante confirmationem, & quid post confirmationem esse per auxilium gratiae confirmantur.

XII. Dices tertio. Gratia medium locum habet inter naturam, & gloriam: ergo sicut ordinem temporis gratia fuit in Angelis ante gloriam, ita natura fuit ante gloriam.

Respondeo. D. Th. haec q. 52. art. 3. ad 3. *Quod quamvis gratia medium inter naturam, & gloriam ordinem natura: tamen ordinem temporis in natura creata non debet sicut illa gratia cum natura, quia est finis operationis ipsius natura per gratiam adiutorium.*

Gratia autem non se habet ut finis operationis: sed cum principio bene operandi: & ita sicut cum natura gratiam dare conveniens fuit.

XIV. Dices quartio. Saltem in Angelis, qui peccaverunt non fuit ab initio gratia: alia cum non suffit in eis aliquod retrahens, impetu[m] gratiae fecuti suffit diligenter in Deum, & sic non occididerunt.

Ref[er]o. D. Th. loco mox citato ad secundum, neg. sequentiam. Nam omnis forma inclinatio suam subiectum secundum modum natura ejus. Modus autem naturalis intellectus natura est, ut liberum forsan in ea, que vult. Et ideo inclinatio gratiae non imponit necessarium, sed habens gratiam posse ea non nisi, sed habens gratiam a bono diversi non posse, etiam si nihil habens retrahens, nisi sit perfecta gratia, que sibi conjugant, quae est in Beatis: quia habens gratiam non agit ex necessitate: scilicet non ex libertate voluntatis. De hoc alia inferius, cum fluctueret, Angelum in primo instanti non peccasse, & hominem in gratia conditum suffit.

VII. In hoc consentient S. Prosp[er] (sive verius Julianus) Poerius natione Maurus professor Rhetoricae, qui claruit circa ann. 498. ut Eriditi Recentiores sentiuntur) lib. 1. de Vita contemplativa c. 3. Damascenus lib. 1. de Fide cap. 3. ubi ait: *Per Verbum omnes Angeli creari sunt, & Sancto Spiritu sanctificante consummati accepit: ut pro sua quaque dignitate, & ordine scilicet, gratia participes esset. Et cap. 4. de Diabolo (inquit) Cum non natura malus condire, sed cum bonus esset, nonque causa fallax esset... splendorum illum, ac bonorum, quae Creatoris beneficia confutatis erant, non forent, illud, per quod staret possent, etiam nonnulli illud, per quod staret.*

VIII. Favent etiam Scripturæ, ut illud Isaia 14. v. 12. ubi de Diabolo sub figura Regis Babylonis dicitur: *quomodo eccliasis de Cœlo Lucifer, qui mane oricharis? Et Esaias 28. v. 13. de*

ecdem sub figura Regis Tyri legitur: de deliciis Paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus experimentum tuum Ex. El. v. 13. Perfectus in ovis ruis a die condicione sua, donec inventa est iniuriosa in eo. Quis de donis gratiae intelligent Patres?

X. Accedit ratio, seu verius congruitas. Primam insinuat D. Thomas in 2. diff. 4. art. 3. citato. Sicut si haberet materiam ad formam, ita natura ad gratiam sed Deus non creavit prius materiam informam, ac deinde eam forma ornavit, sed simul cum materia formam: ergo similiter Deus non prius naturam angelicam condidit, & deinde eam gratia donavit, sed simul fuit cordens naturam, & largiens gratiam, ut supra cum S. Aug. dicebamus. Quare concludit D. Thomas citatus, opinio contraria fundatur in altera, qua ponit omnia simul in materia, non autem per species distinctas evenit.

X. Secundum tradit haec q. 62. art. 3. Sic: *Gratia est quadam Dei semen, ut i. Jo. 2. dicitur: sed creatura corporales in sua creatione habuerunt rationes feminales omnium efficiuntur, & efficacia ad actu[m], necessitatem ad solum titulum sanandi vulnus in homine per peccatum saudato exigentes, dicunt, in Angelis (sicut & in homine innocentie) ad actualēm conversionem, & actu[m] perseverandum in ea, non solum necessarium aliam gratiam, præter eam, quam in sua creatione acceptum; idque non plus auxiliū collatum suffit Angelis perseverantibus, quam illi, qui celerentur. Cuius op[er]tum superius citato loco ostendimus, itaenam & veram, eamque SS. Augustino, & Thome conformem est sententiam, Angelos five ad operandum, five ad actu[m] perseverantibus, quod cum aliquibus defuerit, actu[m] non perseverare. Quod sane dicendum est: alias Angelis perseverantes possent in seipsis non in Domino gloriari; insat possent, & superbita contra non perseverantes, quasi seipso[rum] ab his discentes, & quasi eis in eis aliquid, quod a Deo non accipiant, nempe actu[m] perseverare; & profinde de sua perseverantia Deo gratias agere non tenentur, contra mentem Apostoli locis a nobis superius citatis. Quis recolenda sunt,*

XI. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XII. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XIII. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XIV. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XV. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XVI. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XVII. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XVIII. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XIX. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XVII. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XVIII. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XIX. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XVII. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XVIII. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XVII. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XVIII. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XVII. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XVIII. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XVII. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XVIII. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XVII. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

XVIII. Dices tertio. Ref[er]o. Dices tertio. Job 4. versicul. 18. ubi legitur Hebrei: *Et in Angelis suis reperit precepsit nos legimus: Et to Angelis suis non posuit laudem, vel laudem, hoc est gratiam. Deinde Joann. 8. vers. 44. de Diabolo dicitur: Ille hominem de erat ab initio. Et Joann. 3. vers. 8. ab initio Diabolus peccat.*

Quæst. VII. De perfectione Angelorum, &c.

S. III.

Quomodo Angeli gratiam acceperint.

S[ed]emus quæfisi est; an Angelis gratiam primo acceperint, ad eam propriis actionibus se disponendo; statim enim ac creati, omnes semiperfici per charitatem reuelantur in Deum, qua dispositione a Deo gratiam sanctificantem confecuti sunt. Hoc colligo ex Div. Thoma: tum hac q. 62. art. 6. ubi statut, quod Angelis, qui habuerint meliora naturalia habuerint plus de gratia, & gloria: *quia fortius, & efficacius de Deum sunt conservi.* Tum 2. 2. q. 24. art. 3. ad 3. ubi ostendit, Angelos superiores maiorem, & intensiorem gratiam accepisse, quia in illis fuit major conatus ad bonum. Non tamen, illam maiorem conatum non fuisse ex nature viribus, sed viribus gratie moventis: unde D. Th. ibi ad hoc haec etiam dispositionem (inquit) vel constat prius sp[irit]us sanctus mouens mentem hominis (vel Angeli) plus, vel minus.

XV. Dico tertio. Omnes Angelis statim ab initio disponuntur per propriam dispositionem: statim enim ac creati, omnes semiperfici per charitatem reuelantur in Deum, qua dispositione a Deo gratiam sanctificantem confecuti sunt. Hoc colligo ex Div. Thoma: tum hac q. 62. art. 6. ubi statut, quod Angelis, qui habuerint meliora naturalia habuerint plus de gratia, & gloria: *quia fortius, & efficacius de Deum sunt conservi.* Tum 2. 2. q. 24. art. 3. ad 3. ubi ostendit, Angelos superiores maiorem, & intensiorem gratiam accepisse, quia in illis fuit maior conatus ad bonum. Non tamen, illam maiorem conatum non fuisse ex nature viribus, sed viribus gratie moventis: unde D. Th. ibi ad hoc haec etiam dispositionem (inquit) vel constat prius sp[irit]us sanctus mouens mentem hominis (vel Angeli) plus, vel minus.

XVI. Colligo etiam ex eodem S. D. 1. p. 95. art. 1. ad 3. dicente, prius hominem in primo instanti sua creationis gratiam confessum, ac subinde per motum liberi arbitrii gratia movente adjunxit, ad eam se preparare. Cur ergo idem dici non debet de Angelis? Rursum: si hominibus adulatis, quia capaces sunt libertatis, & utrius illius, praे infantibus, gratia iustificationis non confertur, nisi media propria dispositionem, & idem eadem ratione contigit Adamo: postea certe ratione id Angelis contingit credendum est; qui utrum expediriem fuisse libertatis ab initio habuerant.

XVII. Credendum igit[ur] est, Angelos in primo instanti sua creationis habuisse duos actus conversionis in Deum: unum quidem naturale in ipsum; ut Autorem, & finem ordinis nature, qui fuit necessarius quodam specie, & exercitum, ut Quæst. precedens Dub. 2. 2. q. 2. ostensum est: alterum autem supernaturale in Deum, ut Autorem, & finem ordinis gratiae, qui fuit necessarius quidem quodam specie, & exercitum, ut finis actus conversionis charitatis, qui dispositio sanctificans sunt, & ita sua dispositione gratiam suscepserunt. Ex his duobus actibus, unus, nempe conversio ad Deum Autorem, & finem naturalem, finit prior altero, nempe conversione ad Deum Autorem, & finem ordinis ipsius.

XVIII. Neque est ad impossibile duos actus realiter diffiniri ab Angelo in eodem instanti eliciti, statim fuit invicem subordinati, & circa idem objectum, quales sunt precepta de conversione in Deum. Nam ictu instanti angelicae ex angelis operationibus multiplicentur, unaquaque enim Angelus operatione constituit unum instanti: nec hoc tamen intelligitur a operationibus invicem non subordinatis, nec habentibus per modum unius, quidem per se habent conversionem ad Deum Autorem, & finem naturalem, & conversionem ad eundem, ut Autorem, & finem naturalem.

XIX. Non latet, S. Thoman q. 16. de Mala art. 4. docere,

Angelum solum ex propria similitudine cognoscere, quia illi non reprobantur, ut in aliis operari: & idem in ea, quia secundum eam similitudinem Angelus apprehendere non posset, & proinde ad beatitudinem non videtur finis eius, quando finis proprius operari non videtur finis eius: Ex quo concludit, quod si non omnis natura angelica proper erat distinzione personarum, Angelus apprehendere non posset, & videtur finis operari non videtur finis eius: Ex quo tandem statuit, Angelum in primo instanti solum conversione suffit natum sui cognitionem, secundum sicutum peccare non potuerit, ideo in eo primo instanti peccare non potuerit.

X. Sed respondeo. S. Thoman loco citato locum suffit in ea opinione, quam in 2. diff. 4. q. 4. art. 3. dicit suo tempore, quod angelus non videtur finis eius, quando finis operari non videtur finis eius: Et proinde ad beatitudinem non videtur finis eius: Ex quo tandem statuit, Angelum in primo instanti solum conversione suffit natum sui cognitionem, secundum sicutum peccare non potuerit, & videtur finis operari non videtur finis eius: Ex quo tandem statuit, Angelum in primo instanti solum conversione suffit natum sui cognitionem, secundum sicutum peccare non potuerit.

XI. Præterea: Naturæ Angelis ita capax est merendi beatitudinem, sicut homo adulitus, quia donata gratia, & libero arbitrio ergo ea ratione, quia homines aduliti non pervenient ad gloriam, nisi ut ad premium, & consequenter per meritos, multo magis angelica natura, quia aptior, & excellenter.

XII. Neque obest, quod Christus, ut homo, suam beatitudinem concessum sit sine propria operatione, & meritis. Nam hoc ideo fuit, quia Christo etiam ut homini, ratione unionis cum Supposito divino, beatitudine era naturalis, & debita tantum consequens naturam divinam, que illi in Supposito communicabatur: quod in Angelis non currit. Quare Christus eam habuit in primo suo conditionis instanti, Angelis autem non.

XIII. Sancto Thome in hac veritate, sicut in ceteris, prævit S. Aug. præcipue lib. de Corrip. & gratia cap. 10. & 11. ubi de primo homine loquens, sicut Deus concordat adiutorium; qui posset precepere beatitudinem a bonum tenere, si vellet, inquit: *Sed quia nolite permanere, professo[rum] eis culpa est, cuius meritum nullum est;* si permanere voluerit. Sicut fecerunt Angelis sancti, qui quidam scilicet inveniuntur a Luna. Manifestum est autem, quod creatione est instantanea, & similiter mox liberi arbitrii in Angelis, non enim indigne collocatio & discursu rationis. Unde nihil prohibet sicut, & in eadem instanti esse terminum creationis & terminum liberi arbitrii.

XIV. Quid autem Angelus non posset simili

mitantes; sed neutrum est verisimile. Non primum; nam hoc est contra rationem meriti, quod habet rationem via ad terminum, via autem non sequitur post terminum; & sicut ei, qui jam est in termino, non convenit moveri ad terminum, sic nullus meretur, quod jam habet: non secundum: nam gratia, quae est principium merendi, est ex condicione subjecti nondum perfecta, & adhuc amissibilis beatitudine vero est gratia perfecta consummata, & proflus inammissibili; sed idem subiectum nequit simul informari gratia perfecta, & consummata, & nondum perfecta nec consummata; proflus inammissibili; & adhuc amissibili; ergo non videtur esse possibile, quod simul fruatur, & meretur suam beatitudinem.

VII. Dices. Christus habuit simul actus Vtioris, & Beati, sicut beatus, & simul meretur; ergo non est incompossibile esse beatus, & simul mereris.

Respondeo, instantiam contra Adversarios retorgui posse. Nam Christus, quia beatus non meruit sibi suam beatitudinem, sed nostram; ergo nec Angeli Jam beatis sibi mereri possunt beatitudinem. Deinde hoc in Christo fuit particulariter, quod, cum esset non tantum homo, sed Deus, & cum esset caput nostrum, ex quo omnes gratiam eramus habituimus, habebat simul gratiam Beati, & viatoris, inammissibile tamen, & nullus expacit augmentum ob unionem ad Verbum; quod de Angelis nequit.

VIII. Sed adhuc dices. Non est repugnans, ut retribuatur merces pro laboribus, & meritis subleuantibus; sicut Sancti Patres gratiam repperunt ex meritis futuris Christi; ergo potuit Angelis beatitudine conferri ex meritis, quae postea comparatur erant; ergo merces potest antecedere meritum ordine temporis.

Respondeo, posse antecedere, quando merces non est intermixta per operantis, sicut gratia qua per merita Christi futura data fuit antiqui Patribus; hec enim Christo extrinsecus erat: At cum merces est interna perfectione operantis, seu ipsi operanti intrinsecus repudiantur, non potest esse inter, vel alicuius meritorum. Hinc esto præmia Christo extrinsecus potuerint præcedere ejus passionem, immo & incarnationem; glorificatio tamen corporis, utpote ei interior, non nisi post passionem meritorum fecuta fuit, dicente ipso Luce 24. v. 26. Nonne haec operuit pater Christum, & ita intrare in gloriam suam? & Angeli beati per officia, quæ hominibus impudent, merentur quidem maiorem beatitudinem accidentalem, non tamen maiorem beatitudinem essefiam.

S. II.

De via Angelorum.

IX. Cum ex dictis meritorum Angelorum debuerit tempore procedere eorum beatitudinem, & tempus merendi sit tempus via; nascitur dubium (& quidem solius non facile) quanto tempore Angeli manerint in statu merendi, sive statu viae, antequam qui perseverarunt recipierent premium beatitudinis; qui vero lapsi sunt, poene ac supplicio adicerentur etenim.

X. Suppono ex D. Thoma q. 62. art. 5. ad 2. & q. 63. art. 6. ad 4. quod in Angelis, qui non sunt subiecti motu Cœlesti, tempus, & instantia accipiuntur secundum successionem operationum intellectus, vel etiam affectus. Quare dum Angelus modo intelligit, & vult unum, deinde intelligit, & vult alterum, bius affectus cognitionis & voluntatis ibi invicem successentes constituant diversum instantiam angelica, & diversum tempus, discretae tamen, non continuo.

XI. Nota etiam, quod ut operations angelicae constituent diversa instantia, debent esse diversæ, & de objecto diversæ; si enim, domus unus Angelus de uno aucto transfit ad alienum, aliud in eodem aucto perseveret, ea que respectu primi sunt duas instantias, respectu secundi idem instantia est; quia in hoc non adest successio operationum, sed eadem operatio perseverans.

XII. Suppono etiam ex dictis, quod omnes Angeli in primo instantia sue creationis, seu sue operationis meruerunt, deinde aliqui in merito continuarent, alii in demerito, & eulogum lapsi sunt, id est aliqui in Deo, quem statim conditi amaverant, diligenter perficerunt: alii a Deo, quem prius amaverant, ad seipso amando conversi sunt: illi properata facti fuere beati, nisi in eternum miseri. Hoc fuit Angelorum via: brevissima quidem. Unde querimus, quoniam instantibus tam in bonis quam in malis Angelis duraverit. Missis ergo opinionebus etiam inter Thomistas.

XIII. Dico primo. Via bonorum Angelorum duobus instantibus completa fuit: in quorum primo sunt creati, & meruerunt, & in bono perficerunt; in secundo autem beatitudinem recuperant. Ita D. Thomas hac q. 62. art. 5. dicens: Angelus post primum adhuc charitas, quo beatitudinem meruit, statim beatus fuit. Et ad 2. operet (inquit) diversa instantia accipi, in quorum uno meritorum beatitudinem, & in aliis fuerit bona. Probat autem in corpore art. sic: Sicut Angelus ex sua natura ordinem habet ad suam perfectionem naturalem, ita ex merito habet ordinem ad gloriam; sed naturalem perfectionem non per discursum, sed statim per naturam habet ergo statim post meritum habet beatitudinem. Et sic unicui instanti meritorum, & via boni Angelii consummationem appetere, & in altero beatitudine confutata est. Unito, inquam, realiter, quamvis equivalenter dupli: nam prima ejus operatione bona perseverans aequaliter dupli operationi discordat: nra natura Angelorum, & proinde dupli instanti.

XIV. Dico secundo. Via malorum Angelorum tribus instantibus videatur fuisse completa: in quorum primo cum extensis meruerunt; in secundo peccaverunt; in tertio peccati poenam

recepert. Docet enim S. Th. q. 63. art. 6. quod in primo instanti Diabolus meruit, & statim post primum instantis sine creationis peccavit. Ecce duas operationes diversæ, & non subordinatas consitentes duo instantia angelica, nempe meritorum, & demeritorum. Tertium vero instantis colliguntur ex eundem principio. Cum enim actus Angeli peccantis, & consequenter poenam merentis præcedat, & diversus sit ab eo, quo extra statum viae constitutus poenam contra voluntatem recipit, nec amplius mereri valuit, necesse est, ut constitutus diversum instanti, sicut instanti, quo boni Angeli in statu beatitudinis, & extra statum meriti positi sunt, fuit diversum; sicut via malorum Angelorum tribus instantibus consummata fuit, via vero honorum Angelorum statu duobus, ut dictum est. Unde D. Thomas quæst. 63. art. 6. ad 4. sic igitur (inquit) Eamus primum in Angelis intelligentib[us] respondere operationis mentis angelicæ, qua se in seipsum convertit per perseverantem cognoscientiam: quia in prime die, commenstrant opera, sed non manu: & h[ab]et guidem operatio in omnibus bona fuit. Sed ab hac operatione quidam per manus suos cognoscere ad laudem dei sunt conseruari: quidam vero in seipsum remanentes facti sunt nos, ut superbius insu[m]erentes, ut Augusti dicit 4. super Gen. ad liz. (cap. 24.) Et si prima operatio fuit omnino communis, sed in secundo fuit distincta. Et id in primo instanti omnes fuerunt boni; sed in secundo fuerunt boni a malis distincti. Quae sat.

QUESTIO VIII.

De Angelorum malitia quidam culpam.

R. Elicitis Angelis, qui in bono perseverarunt, ac sibi beatitudinem meruerunt, ad eos, qui a bono per malitiam defecerunt, praesens Quæstio se convertit cum D. Thoma 1. part. quæst. 63. cuius dictum, ut in omnibus, sequentur.

D U S I U M I.

Utrum malum culpa possit esse in Angelis.

S. I.

Explicatio difficultatis.

I. Malum culpa, seu peccatum, cum sit dictum, vel factum, vel in conceputum, vel etiam omisso contra legem: & lex, alia si naturalis, quæ dicitur ea, que secundum naturam sunt, alia supernaturalis, quæ dicitur ea, que secundum finem supernaturalem vita aeterna facienda, vel omnitempta sunt: id est duplicitate peccare contingit, seu duplex potest esse peccatum: unum contra legem naturalem, alterum contra legem supernaturalem. Ita autem supposita elevatione creatura rationalis ad finem supernaturalem viae eterna: non potest dari peccatum contra unam legem, quod non sit contra alteram; sed nisi potest avertio a Deo Autore, & fine naturali, quin sit indirecte avertio etiam a Deo Autore & fine supernaturali: si tamen creatura rationalis non sufficit ad omnem supernaturalem elevari, peccatum illius est pure contra legem naturalem. His suppositis prefatis dubium influit potest, vel de Angelo in presenti statu, quo supponitur elevatus ad finem supernaturalem; vel de eodem in hypothesi, quod in via naturalibus sicut reliquo.

II. Et quidam loquendo de Angelo in presenti statu elevatione ad finem supernaturalem, eum contra ipsum finem directe posse peccare, certum est de fide: cum de facto plurimi Angelorum peccaverint, ut Scriptura testatur. Quod obterius probat D. Thomas hoc art. 1. Sed quia ejus ratio probat, non tantum de Angelis, sed de quicunque alia creatura intellectuali, id est prius resolutio de creatura intellectuali in communione, ex quo quid de Angelis dicendum sit, apparet: deinde de Angelis specialiter, maxime in ordine ad finem naturalem.

S. II.

An detur vel dari possit natura creata impeccabilis eam contra finem naturalem, quam supernaturalem?

III. Dico primo. De facto non datur, immo nec dari potest creatura aliqua intellectualis, quia ex sua natura sit simpliciter, & in omnigenere impeccabilis. Prior pars adeo certa est, ut oppositum afflens gravi censura meritorum potest. Si enim Angelis, inter naturas intellectualibus de facto creates perfectissimis, peccatis sunt, & de facto multi peccaverunt, ubi est ultra alia creatura de fato, quæ ex sua natura impeccabilis sit? Ecce (inquit Jo. 6. v. 18. 19.) qui ferunt ei, non sunt stabiles i & in Angelis sicut reperi, prædictum: Quanto magis hi, qui habitant domus vestras. &c. Quapropter ait Cirillus Matth. 19. v. 17. Omnes est boni, Deus. Et Luca 18. v. 19. Quid me dicas bonum? Nemo bonus, nisi filius Deus: ac si fili legis Doctori ipsum tentant obiectet: (inquit Ambrosius in dictum caput Luca) Quid me dicas bonum, quem negas Deum? . . . Non ergo bonum se negat: sed Deum negat. Et D. Hieronymus in cap. 6. ad Galatas. ex mentis Pauli eis dicit: excepta Trinitate, omnino creaturam, licet non peccare, tamen posse peccare. Quod intelligentium est ex propria natura creatura. Unde D. Thoma, hac q. 63. art. 1. Tam Angelus (inquit) quam quicunque creatura rationalis, in

QUEST. VIII. De Angelorum malitia, &c.

437

in sua natura consideratur, potest peccare. Et cuicunque creatura hoc conuenit, ut peccare non possit, hoc habet ex dono gratiae, non ex conditione naturæ. Et S. August. lib. 2. (alias 3.) contra Maxim. c. 12. de Angelis ait: Qui non peccaverunt, peccare posuerunt. Et cuicunque creatura rationalis præstat, ut peccare non possit, non ex sua natura propria, sed Dei gratia. Quare non negatur, naturam aliquam creata speciali Dei gratia reddi posse impeccabilem; ut de humanitate Christi per unionem hypostaticam; de Beatis per visionem beatificam sentunt Theologi; & etiam de B. Veritate Dispara, dum in Terzis viveret.

IV. Secunda vero Pars (eius oppositum forte afferunt), qui substantiam creatam supernaturale possibile admittunt, quo rejecimus in Tract. de Visione Dei qu. 1. dub. 2.) probatur primo ratione D. Thoma q. 63. art. 1. Creatura ex natura sua impeccabilis talis est, ut non potest declinare a rectitudine sui actus in eis morali, & hoc ex natura sua habet: sed repugnat talis natura, quæ sit creat, ergo &c. Major patet, quia peccare est declinare a rectitudine, quæ debet habere, sive in naturalibus, sive in artificialibus, sive in moralibus; ergo posse peccare est posse declinare, & ergo non potest peccare est non posse &c. Min. prob. Ut virtus operativa non potest declinare a rectitudine sive operationis, debet, vel esse sua regula, vel factum cum regula recte operandi moraliter ex se, & ex natura sua esse conjuncta: ut enim manus Artificis declinare non potest a rectitudine in secundendo, debet esse, vel ipsa regula secundendo, vel cum regula secundendo ita conjuncta, ut ab ea declinare non potest. Sed quia regula secundendo non est ipsa manus, nec manus naturaliter conjuncta cum regula secundendo, ideo manus a rectitudine in secundendo potest declinare. Sed nulla creatura potest esse sua regula operandi moraliter, quia haec est sola voluntas divina; neque potest esse naturaliter conjuncta cum sua regula, nempe cum voluntate divina, in operando moraliter, ut ab ea declinare non potest; sicut nec potest conjungi naturaliter cum eo, sive cum principio, ut absolute, & omnibus modis declinare non potest ab eo: ergo &c.

V. Confirmatur primo. Repugnat aliqui creatura, cui Deus tenet, dare suum concussum ad eum, ut non potest capi destruere; ergo repugnat aliqui creatura, cui Deus ita tenetur dare concussum ad bene agendum moraliter in omnibus generis, ut nequit sine eam declinare a bono moraliter.

VI. Confirmatur secundo. Quia nulla creatura est suum esse, impossibilis est creatura, quæ ex se peccare ita conjungit cum ea, ut absoluere ab eis declinare non possit; ergo quia nulla creatura est sua regula in operando, nulla creatura ita conjungit potest cum regula recte operandi, ut ab ea declinare non possit. Ex his confitetur.

VII. Secunda ratio, quam S. Augustinus, aliquid Patres nobis exhibuerunt. Repugnat creatura, quæ non fixe nihilo; ergo repugnat creatura, quæ non sit veribus de eis, & proinde mutabilis, neque in illud mutabiliter feratur; inde est, quod ab illo, & a rectitudine declinare ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus. Naturæ item sensibilia brutorum est determinata ad bonum sensibile ut bonum, ad malum sensibile ut malum, sive, ut nee bonum possit ei per sensum proponi ut malum, nec malum, ut bonum; ergo similiter cum natura rationalis sit perfectio, & non sit materia in corporibus autem celestibus est materia sit, sive tamen forma sit, sive tamen formam corruptibile.

XI. Dices secundo: Cœli esto ex nihilo, naturaliter sunt in suis motibus indefectibus. Naturæ item sensibilia brutorum est determinata ad bonum sensibile ut bonum, ad malum sensibile ut malum, sive, ut nee bonum possit ei per sensum proponi ut malum, nec malum, ut bonum; ergo similiter cum natura rationalis sit perfectio, & non sit materia in corporibus autem celestibus est materia sit, sive tamen formam corruptibile.

XII. Respondeo, negando conseq. Naturæ enim Corporum cœlestium, & brutorum agunt ex necessitate, & sunt determinatae ad motus particulares, & particularia bona: natura vero rationalis ex sua natura libera est, & bonum universale respiciens cum indifferenti: cumque ex quo creata, & ex nihilo in illud mutabiliter, nec cum determinata adhuc eam possit ei proponi.

XIII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XIV. Confirmatur secundo. Quia nulla creatura est suum esse, impossibilis est creatura, quæ ex se peccare ita conjungit cum ea, ut absoluere ab eis declinare non possit. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XV. Dices tertio. Nec quod creatura intellectualis sit ex nihilo; nec quod in se non habeat omnem rationem boni; nec quod non sit sua regula, obstant, quoniam potest dari natura intellectuali.

XVI. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVIII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XIX. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XV. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVI. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVIII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XIX. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XV. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVI. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVIII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XIX. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XV. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVI. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVIII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XV. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVI. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVIII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XV. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVI. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVIII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XV. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVI. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVIII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XV. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVI. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVIII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XV. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVI. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVIII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XV. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVI. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVIII. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XV. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et hoc differuntur in multis indefectibus.

XVI. Dices tertio. Necesse est, ut factum cum regula recte operandi moraliter ex sua natura potest. Et